

Biblioteka

IN

Urednik izdanja

Tea Jovanović

Naslov originala

Yaniv Iczkovits

SLAUGHTERMAN'S DAUGHTER

Copyright © 2015 Yaniv Iczkovits

Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2022

Janiv Ickovič

Koljačeva kći

Prevod sa engleskog

Danko Ješić

 dereta

Za moje ćerke, Dariju i Alonu.

Pisac bi želeo posebno da se zahvali profesoru Davidu Asafu, s katedre za Jevrejsku istoriju na Univerzitetu u Tel Avivu, na ljubaznim i prosvetljujućim komentarima.

Reka Jaselda

J E C A J J E D N E N E S R E Ć N I C E

Preklinjem čestite čitaoce da se sažale na mene, usamljenu i očajnu ženu, jer me je muž napustio, mene i naše troje zdrave dece, na Pashu, pet godina od venčanja. Kad je otišao u Pinsk da zaradi za hleb, poslao je po mene i pratila sam ga do Sukota. Sad je nestao bez traga, a meni je rečeno da je viđen u jednom hotelu u Minsku, a kasnije da je opažen u jednom vozu koji je išao ka Kijevu, a ja sam ostavljena bez ičega, malodušna i izmučena, bez imovine, bez novčića, bez ikog ko bi mi pritekao u pomoć. Stoga,

čestiti čitaoci, pitam se zna li neko od vas gde mi je muž. Smilujte se na mene i makar zahtražite od njega potpisanu izjavu o razvodu. Spremna sam da dam novac, sto pedeset rubalja, onom ko me oslobodi iz muževljevog jarma. Ovo su podaci o njemu: zove se Majr-Jankel Hirš iz grada Drahičina, star je dvadeset četiri godine, prosečne je visine, smeđe kovrdžave kose, svetle brade, zelenih očiju, a majka i brat mu žive u gradu Uzljanju. Ja sam Ester Hirš, ćerka Šloma Vajzefiša, pravednika koga se rado sećaju.

1.

Sirota Ester Hirš, misli Mende Špajzman dok leži na leđima i gura zgužvan novinski isečak iz *Hamagida* pod dušek. Ima troje zdrave dece? Tako je rekla. Sto pedeset rubalja u džepu? Najmanje! Nije tako loše. Zašto onda žuri da dâ oglas? Zašto tako javno iznosi svoje ime i imena svojih rođaka? Neko s toliko novca može da unajmi nejevrejskog istražitelja, nekog neustrašivog siledžiju koji bi progonio Majr-Jankela i ne bi mu davao mira, čak ni u snovima, i izbio bi mu sve zube, osim jednog, tek da ga muči zubobolja.

Mende je ponovo izvadila isečak, trudeći se da ne pomeri rame na kojem joj je spavao sin Jankele. Protegla se malo da opusti ukočen vrat, koji joj je ćerka Mirl udarala laktovima. Teško disanje svekra i svekrve, bog im dao zdravlja, dopiralo je iz susedne sobe. Uskoro moram da ustanem, mislila je Mende, da upalim vatru, obučem napola usnulu decu i sipam im u limenu posudu malo mleka sa speltom. Žaliće se zbog ustajalog ukusa, kao i uvek, a ona će tražiti od svekrve, Rohaleh, kašičicu šećera, samo jednu za oboje dece. A Rohaleh će je nezadovoljno pogledati, namrštenog i strogog naboranog lica: „Nema šećera! Glupačo! Zabava je završena!“ Ali nakon nekoliko

trenutaka nemoćno bi uzdahnula. Svakog jutra je nevoljno iznosila po jednu kašičicu šećera.

A šta je to bilo u obaveštenju o gubitku koji je pretrpela sirota Ester Hirš što je gonilo Mende da ga stalno gleda i neprestano čita u prethodne dve nedelje?

Mada to nikad ne bi priznala, taj oglas joj je pružao zadovoljstvo, kao i dva druga objavljena u jednom prethodnom izdanju *Hamagida* (jedan pod naslovom „Pomozite mi!“, a drugi „Hitna molba!“) i desetak sličnih obaveštenja koja su dolazila, dan za danom, iz Jevrejske oblasti. Ostavljene žene, žene zarobljene u brakovima bez muževa, nesrećne žene, budalaste žene koje su muževi napustili uz varljiva obećanja i glumatanje. Jedan muž je otišao u Ameriku, *Die Goldene Medina*, uz obećanje da će dovesti porodicu u Njujork; drugi je isplovio za Palestinu da se sunča; neki muškarac je ženi rekao kako ide u grad da nauči zanat, a tamo se upleo u intelektualne krugove Odese; jedan otac se zakleo ćerkama da će se vratiti sa obilnim mirazom, a iznenada se pronese glas da „objija pragove“ kijevskih bordela. Mende je znala da samo budale nalaze utehu u spoznaji da i drugi pate, ali ipak je osećala zadovoljstvo dok je to čitala, potpuno zanemarujući žensku solidarnost koju bi prema tim ženama možda osetila. Ona nije kao one, nikad neće biti kao one. Nije bila naterana da se oglašava u novinama, nije se žalila starešinama svoje zajednice i nije razglasila opis Cvi-Majr Špajsmana, muškarca koji joj je život pokidao na komade. Nikad neće uraditi ništa od toga.

Mende su boleli udovi dok je ležala u krevetu, kao da se naprezala u snu. Kiseo vonj znoja je dopirao iz sobe njenih svekrve i svekra, bog ih blagoslovio. Čak je i smrad muževljevih roditelja razlog da se zahvaljuje dragom bogu. Istina, njihova kuća je samo mračna, ruševna koliba od trulog drveta, s dve sobice i kuhinjom. Ali rupe na zidovima su zapušene i nema promaje, i ima zemljani pod, krov prekriven šindrom i debela prozorska okna. A ponekad mali životni prostor može biti prednost, posebno ako šporet u kuhinji mora da greje čitavu kuću. Istina, ovde nikad ne jedu piletinu, a riblje pljeskavice petkom imaju više luka nego ribe. Ali boršč i ražani hleb poslužuju se za svaki obrok, a paprikaš bez mesa za šabat nije tako grozan.

Špajsmanovi bi lako mogli da okrenu leđa Mende. Napokon, nisu mogli da podnesu svog sina, Cvi-Majra. Kad je bio mlad, nadali su se da će ih učiniti ponosnim i poslali su ga u čuvenu ješivu Voložin, sa idejom da će postati jedan od najboljih učenika. Ali nakon prve godine, čuli su da njihov sin otvoreno tvrdi kako su rabini u ješivi lice-meri i da bi se Vilna Gaon stideo svih njih. „Oni su gomila beskorisnih ništarija“, rekao je Cvi-Majr. „Samo nepoštene varalice koje se predstavljaju kao intelektualci.“ I tako je Cvi-Majr napustio Voložin, izjavljujući kako će bolje živeti kao siromašni ulični prodavac nego kao mudri poznavalac *Tore*, kao da biti mudrac znači da mora da bude name-
tljiv, pohlepan i uobražen.

Bez obzira na promenu zanimanja, Cvi-Majr je i dalje pronalazio mnogo razloga da okrivljuje i prigovara. Odgurao bi svoja kolica do tržnice, ali ne bi ohrabrivao prolaznike da kupuju njegovu robu. Stajao bi tamo kao da je rabin te zajednice, uveren da će se ljudi sjetiti do njegovih

kolica kao što su išli u sinagogu na šabat. Ali „vernici“ su prolazili kraj njega, razmišljajući: ako se on ne ponaša kao prodavac, što bih se ja ponašao kao kupac? I tako je domaćinstvo Špajsmanovih bilo jedno od najsiromašnijih u Motalu. Kad je Cvi-Majr napustio svoju ženu i decu, već su bili dotakli samo dno. Kuću su osvetljavali kandilima umesto svećama i jeli su ražani hleb s neoljuštenim krompirima. Kad je Mende pokušala da urazumi muža i dâ mu poslovni savet, rekao joj je: „Kad kokoška zakukuriče kao petao, vreme je da ode u klanicu.“ Odnosno: gledaj svoja posla. Bože me sakloni, nije imalo šta da se doda.

Pritisak na grudima ometao je Mendeino disanje. Deca su se držala za nju na tom uskom krevetu. Trudila se da joj telo ostane mirno, da ne bi probudila dečicu, a u sebi je viknula: „Zašto su ova deca moja briga?“, a onda ju je obuzela krivica – „Bože svemogući! Sirota moja dečica! Neka ih nebo čuva!“ – i molila se bogu da joj ne dira telo, kako bi mogla da se pobrine za svoju decu i ponudi im mesto da naslone glave, i da je oslobodi jeretičkih misli koje joj bujaju u umu kao Jaselda u proleće, kad nadode i poplavi ravnice Polesja, pretvarajući ih u crne močvare.

Nju i njenu decu čeka još jedno jutro oskudice, prošnja u ranu zoru. Jankele će ići na veronauku, a Mirl će joj pomoći da očisti kuću Goldšmitovih u Trgovačkoj ulici, gde žive bogataši u Motalu. Zajedno će ribati podove raskošne kamene kuće tog zlatara i opet će čežnjivo gledati bisernu ogrlicu gospođe Goldšmit, vrednu tri hiljade rubalja, koliko se zaradi za čitav životni vek minimalno plaćenih poslova. Odatle će otići na isti takav posao u kući

Tabaksmanovih, a onda će prošetati do gostionice: možda će i tamo imati nekog posla, a možda će Jizrael Tate, gostioničar, počastiti Mende još jednim starim izdanjem *Hamagida* koji niko više ne želi da čita.

Stolnjaci i krpe, ribaće četke i kofe, podne pločice i pećnice, limene posude i sudopere. I tako njihovi nokti gule vreme, kuću za kućom, a miris deterdženta zadržava im se na koži i duši. Rintanje se završava u suton, i imaju tek dovoljno vremena da povrate snagu za naredni dan. I tako voda Jaselde nadolazi.

2.

Jednom nedeljno Mendeina mlađa sestra, Fani Kajzman, dolazi iz sela Upirava, sedam kilometara udaljenog od Motala, i zamenjuje Mirl na poslu, kako bi njena sestričina mogla da ide na časove hebrejskog i matematike. Posao čistačice je sramotan, posebno za suprugu i majku. Mende oseća krivicu što uvlači sestru u svoje sramne pokušaje da izbegne siromaštvo. Štaviše, Mende ne zna kako da se zahvali Fani za pomoć, i zbog toga je neljubazna prema njoj. Sve što Fani uradi ili kaže nailazi na Mendeinu kritiku: niko ne čisti tako, i zašto je zaboravila da obriše taj prozorski okvir, i ne sme da koristi toliko sapuna, da ne bi spiskala njihovu zaradu na sapunicu.

Mende zna da njenoj sestri ne treba bedna plata čistačice. Jednom je videla kako Fani ubacuje u Mirlin džep novčiće koje je zaradila umesto sestričine. Mada Mende nije ništa rekla, to ju je dodatno razbesnelo. Kako se

usuđuje? Hoće li dozvoliti toj *jišuvnikit*, toj Jevrejki zemljoradnici, da dođe iz svog sela, nadmeno se ponaša i deli im milostinju samo da bi dokazala da je bolja od njih? I šta će ljudi reći za Mende? Da pozajmljuje novac od mlađe sestre? Bože sakloni!

Fani je već otišla predaleko kad je, nepuna dva meseca nakon što je Cvi-Majr otišao, predložila starijoj sestri da dođe i živi u selu s njom. „Znaš da bi deca volela da bude-mo zajedno, sestro, a i mi bismo uživali.“ Uvređena time, Mende je odgovorila da seoski život nije za nju, a kamoli za Jankelea i Mirl, mrmrljajući sebi u bradu reč *veit*, što zna-či udaljeno, osamljeno, čak pusto.

Fani je ćutala, ali Mende je znala da je njena sestra ra-zumela šta to znači. Zašto bi ijedan Jevrejin živeo u nekom selu u ovo vreme? Ko god da to uradi, mora da je lud ili samotnjak. Otkad to ono što većina Jevreja smatra po-željnim nije dovoljno dobro za Kajzmanove? Šta fali me-stu kao što je Motal, pravom gradiću sa sinagogom i gro-bljem i javnim kupatilom i obrednim kadama. Šta bi mogli da traže među nejevrejima usred njiva i močvara? Ko bi štitio njihov dom od propalica koje mrze Jevreje?

„*Veit*“, ponovila je Mende, a Fani se pretvarala da ne čuje.

Zatim je Mende dodala: „Ponekad ne razumem Natan-Berla. Zašto insistira na životu u selu?“

Pominjanje Natan-Berla bilo je velika greška, nepotreb-no povlačenje konopca koji je već bio previše napet. Fani joj je uputila hladan, nepokolebljiv pogled žene sposob-ne da odrubi sestri glavu bez razmišljanja. To je toliko uz-nemirilo Mende da je brzo oborila pogled kako bi utvrdila da su Fanine šake tamo gde treba da budu, a ne na dršci

noža. Mende je znala da je Fani, ispod suknje, nosila nož koji joj je poklonio njihov pokojni otac, koji ih je odgajio sâm nakon što je Svevišnji hitno pozvao majku kod sebe.

„Natan-Berl zna šta radi“, kazala je Fani.

Mende nikad nije uspela da shvati sestrin ugovoren brak, a nekmoli njegov uspeh. Natan-Berl Kajzman bio je krupna grdosija, više Golijat nego David, čije je ćutanje shvatano kao znak mudrosti među ljudima koji ga vole i znak tupavosti među onima koji ga ne vole. Imao je nejevrejski ten i podbulo lice pijanice; tamni pramenovi dlake spuštali su mu se s potiljka, postajali gušći na rukama i obavijali mu se oko prstiju. Svakog dana u zoru ustajao bi da se pobrine za guske i ovce, a koristio je ovčije mleko da napravi te fine sireve po kojima je bio poznat u okolini. Kad god bi Mende i Cvi-Majr posetili Upiravu, jedva su čekali trenutak kad će Natan-Berl izneti trouglasti drveni poslužavnik s komadima sira koji se topi u ustima i izaziva vrtoglavicu. Žut, zelen i plav, gorak i slan, mastan i prevreo, previše ukusan da bude stvaran, suviše istančan za jevrejsko nepce.

Mende se nije usudila da kaže Fani za glasine koje je čula o Kajzmanovima. Za vreme šabata i praznika Kajzmanovi su dolazili u sinagogu u Motalu, po kiši, snegu ili oluji, i mada su ih ostali vernici dočekivali hladno, uvek su se, sa osmesima na licima, raspitivali za svoje poznanike. Ali ipak je bilo glasina. Govorilo se da su se nesrećni Kajzmanovi sprijateljili s nejevrejima, i to ne samo iz poslovnih razloga: posećivali su belce s decom, gostili se vinom i sirom i razgovarali na mešavini jidiša, poljskog i ruskog. Ljudi kažu da je njihova kuća napravljena od cigle i da je samo obložena drvetom da bi zavarala zavidljivce. Ljudi kažu da

se Kajzmanovi dave u novcu. Ljudi kažu da imaju toalet u dvorištu, s pet otvora za ventilaciju i buretom zakopanim u zemlju, koje vade jednom godišnje da nađubre povrće. Ljudi kažu da je Fani već naučila lokalne jezike i tečno govori poljski i ruski, a njen muž, kažu, ne zna ni reč hebrejskog, i klati se u sinagogi kao klasje na vetru – pravi *golem*. Ljudi kažu...

Mende je besno odbacivala te zlobne priče o svojoj sestri: kako bi neka jevrejska duša mogla da se druži s nevernicima? Ali evo šta ljudi govore: Kajzmanovi su dvoličnici, pravi su kameleoni. I da su živeli u Berlinu ili Minsku, odavno bi krenuli stopama Mojsija Mendelsoona i postali hrišćani.

Mende zna da su glasine nekad važnije od istine, i zato je pristojno odbila Fanin poziv da živi u selu, s njenom porodicom.

„Cvi-Majr će se“, rekla je mlađoj sestri, potpuno uverena u to, „sigurno vratiti kući. Znaš kakav je on. Zadovoljava se samo najboljim. Čak i ako mu je sudbina da bude trgovac umesto mudrac, sasvim je prirodno da želi da proširi posao. Šta bi rekao ako bi čuo da su mu deca otišla u selo i postala *jišuvnik*?“

Neki neobičan, prijatan osećaj proširio se Mendeinim udovima dok je izražavala poverenje u svog muža. I čak i sad, deset meseci nakon odlaska Cvi-Majra, ne izgleda kao da je prošlo toliko vremena. Čitala je u *Hamagidu* o udatim ženama koje su čekale i duže od pet godina i izgubile svaku nadu, kad su se napokon, bez ikakve najave, njihovi muževi vratili kući.

Danas, u pravom trenutku, Mende očekuje iznenađenje. S obzirom na to da je bila uhvaćena u kolotečinu svakodnevnog života, zaboravila je da je danas petnaesti dan meseca sivana, godine 5654. Danas će napuniti dvadeset šest godina, a njena sestra i ćerka su iza njenih leđa kovalale plan kako da to najbolje proslave. Danas Fani dolazi da zameni ne Mirl, nego Mende, kako bi sestra imala slobodan dan da radi šta joj je volja. Već su smislile sve pojedinosti, te zaverenice, a providenje im je pomoglo i obezbedilo predivno vreme. Nakon posla, sestra i ćerka će otići na tržnicu da kupe poslastice i spremiče kraljevsku gozbu za Mende. Čak im je uvaženi Mojše-Lacer obećao da će je blagosloviti. U međuvremenu, Mende može da se odmara kod kuće, ili možda želi da napusti gradsku vrevu i prošetala se po šumi kraj reke. Uvaženi Mojše-Lacer ih je zamolio da joj kažu kako je rođendan prilika za ponovno rođenje.

Mende se nije osećala prijatno u vezi s tim ponovnim rođenjem. Sumnja je počela da joj se rađa u umu: kako može da se odmara i ostavi njih da naporno rade? I zašto je Blagosloveni Presveti stvorio nebo i zemlju za šest dana, a ne za sedam? Napokon, već ima jedan dan za odmor svake nedelje. Ali Fani i Mirl su pobile sve njene sumnje.

„Šabat je kraljica, služi za proslavu svetog; rođendan je za proslavu svetovnog.“

„Ali zašto da slavim svoj rođendan kao da je nekakvo dostignuće? I šta mogu da pronađem u šumi?“

„Svež vazduh! Kupine! Borovnice! Crne ribizle! Idi i malo uživaj u svetu.“

Mende je prezrivo frknula.

„Ovom svetu? Ovaj svet je...“ Želela je da kaže: užasan, proklet, ali jezik joj se vezao pred ćerkom. „A pored toga“, nastavila je, „ne mogu da pređem reku.“

Fani i Mirl su se zakikotale.

„Znale smo da ćeš izmisliti neke prepreke. Već smo smislile sve i razgovarale s Cicekom.“

„Da pređem reku u istom čamcu kao ta nevernička vucibatina?“

„Cicek nije nevernik.“

„Siroti Cicek ne zna šta je, bog mu pomogao“, rekla je Mende.

Fani i Mirl su je zadirkivale. „Svi su siroti i jadni u Mendeinim očima.“

Mende je mrko pogledala sestru i okrenula se da prekori ćerku.

„A šta je s tvojim predavanjima?“

Mirline oči su se ispunile suzama, ali Fani je prošaputala na Mendeino uvo: „Pusti je, sestro, ovo je bila njena ideja. Pomoći ćemo joj da nadoknadi propušteno, ja ću se pobrinuti za to.“

I Mende se ljutila što joj se Fani svaki put obraća sa „sestro“, kao da njihova veza nije bila očigledna i svaki put je morala iznova da je naglašava. Na kraju je zaključila da su je njih dve saterale u ugao i sad je morala da slavi, ne zbog sebe, već zbog njih. Sve je bilo rešeno.

3.

Fani i Mirl su se rastale od nje na ulazu u tržnicu, kraj tezge Joške-Mendela. Mende ih je gledala kako se udaljavaju, kikoćući se, gledajući je preko ramena i ponovo se kikoćući. Šta god da se dogodi, neće ići da bere borovnice; ona nije pustolovka. Koliko daleko bi Mende mogla da ide na svoj praznik? Od tezge s krastavcima do tezge s rotkvicama, ako se stvarno bude potrudila.

Na tržnici vlada gužva, uz buku koju prave ljudi i životinje, a drvene kuće podrhtavaju na obe strane te prašnjave ulice. Stoka je nervozna, a guske istežu vratove, spremne da napadnu svakog ko im se približi. Istočni vetar vraća vonj smrdljivog daha. Varošani daju težinu svojim rečima pokretima ruku. Dogovori se sklapaju: jedan prima novac, drugi plaća, dok zavist i neraspoloženje bujaju od tinjajuće napetosti. Takvi su ljudi.

Joške-Mendel gleda prolaznike dok stoji iznad svoje „prodavnice“, drvenih kolica koja nude sve i svašta: komadiće drvenih olovaka i eksere i čačkalice i maramice i pozamanteriju. Svi znaju da se u kolicima Joške-Mendela mogu naći svi mogući beskorisni predmeti. Sad se osmehuje Mende, krnjavih zuba skrivenih u čupavoj bradi, umotan u iznošen prosjački kaput i zgužvanu jarmulku. „Jesam li dobro čuo, gospođo Špajsmán, rođendan? *Mazel tov*, onda! Zašto ne biste počastili sebe ukosnicom iz kolica Joške-Mendela? Samo dve kopejke, upola cene, mnogo hvala.“ Ljudi oko nje prodaju suknene haljine i

kožne čizme, pevce i meso, a Joške joj se smeši ustima punim kvarnih zuba.

Svaka ptica svome jatu leti. Mende uistinu želi da počasti sebe za rođendan i stala je pred kolica Joške-Mendela, a on je obasipa zahvalnošću još i pre nego što je išta kupila. Trgne se kad vikne za njom: „Mnogo hvala, dođite kasnije, biću ovde.“

Hoda kraj *luftmenšen*, „vazdušnih ljudi“, intelektualaca, koji zevaju kraj puta, smrdeći na grog i višnjevaču, a svaki od njih izgleda usamljeno iako sede u grupama. Skupljaju se na tržnici, traže povremene poslove da prehrane svoje porodice – drvoseče i nosači se uvek traže. Kad su vremena bila posebno teška, Cvi-Majr je imao običaj da se pridruži, *mujikim*, kako ih je zvao, Ciganima. Po čitav dan su razgovarali o novcu i raskoši, a u džepu nisu imali ni prebijene pare. Divili su se kapitalistima odgovornim za njihovo siromaštvo više nego ikom drugom. Pitajte „vazdušne ljude“ da li bi radije živeli pristojno bez ikakve nade da se obogate, ili u siromaštvu uz nemerljivo male izgleda da steknu bogatstvo, i vidite šta će vam reći.

Sad je Mende osetila da Cvi-Majrovi prijatelji obaraju pogled kad ona prolazi, kao da su saučesnici u zločinu njenog muža. Ko će se među njima uskoro pridružiti Cvi-Majru? Ko će napustiti dom u zoru i ostaviti ženu i decu? Ovaj svet postaje sve gori, mislila je Mende; iznenada svi žele da uživaju u zemaljskim blagodetima i zaborave na anđele uništenja koji ih čekaju u svetu mrtvih.

Na drugom kraju tržnice, u senci crkvenog zvonika, nalazi se mesara Zimha-Cisel Resnika, koja je u stvari kuhinja njegove kuće. U izlogu mesare – koji je u stvari prozor kuće – vise celi pilići uz komade mesa, rebra i kobasice.

Mende obično brzo prolazi kraj ove prodavnice; ti mirisi je vraćaju u detinjstvo u Grodnu, u dane kad je imala svega.

Mada njen otac mesar, Majr-Anšil Šehter, svoje ćerke nikad nije mazio, priređivao im je kraljevske gozbe. U poslednje vreme, Mende je retko jela meso, samo je sisala srž iz pilećih kostiju koje su njena deca ostavljala na tanjiri-ma nakon ručka. Ali sad se u njoj probudila velika glad za mesom, nekontrolisana žudnja za govedinom. Rupa joj se otvorila u želucu i zavrtelo joj se u glavi. Voda joj je potekla na usta i osetila je takvu slabost da je morala da se nasloni na zid obližnje sinagoge. Ovo će joj biti rođendanski poklon, čvrsto je odlučila. *Mehaje*, kakva poslastica.

Ali može li da bude tako rasipna? Da li je sišla s uma? Ko je čuo za Jevrejku kojoj se jede govedina u ovo doba dana? A šta će ljudi reći o oblapornosti koja je obuzela Mande Špajsman, zbog koje je bila spremna da sopstvenoj deci uskrati hranu za prolazni trenutak zadovoljstva? Ipak, te primedbe su samo pojačale njenu žudnju i dodatno je izbezumile dok je hitala ka kući svojeg svekra i svekrve da uzme još novca.

Rohaleh ju je ugledala iz daljine i nije se ustručavala da joj kaže šta misli. Zar ona, njena snaha Mende Špajsman, ne mari što njena *šviger* riba kuću za njenu rođendansku večeru? Za koga je sav taj trud? Mende treba da dođe i vidi, treba makar da primeti da su svetiljke uglancane i napunjene kerozinom koji je Rohaleh čuvala posebno za ovu priliku.

„Čitav dan sam se satirala od posla, a zašto?“, kukala je Mendeina *šviger*. Uobičajena tirada. A sad, nastavila je Rohaleh, ako bi Mende bila tako ljubazna i ponovo izašla, neka donese drva za loženje. Mende se izvinila, poljubila u

čelo namrštenu Rohaleh i otišla do sobice da uzme svoju ušteđevinu koju je skrivala u jednoj kutiji ispod dušeka.

Jedna rublja biće dovoljna za pristojan komad mesa. Uzela je dve rublje iz te drvene kutije, zatim vratila jednu i brzo zatvorila poklopac, a onda ga ponovo otvorila i prebrojala novčiće: trideset dve rublje i sedamdeset jedna kopejka, njeno čitavo bogatstvo. Ukratko, dve od trideset dve rublje nisu mala stvar. Ali čak i ako potroši te dve rublje, i dalje će imati više od trideset. I iznenada, u navali pomame i žudnje, ispraznila je čitavu kutiju u džepove svoje haljine i napustila kuću, dok je Rohalehin glas odjekivao za njom: „Sve kosti me bole, a zbog čega?“

Oči varošana prodorno gledaju Mende odasvud, Bedni prosjaci zure u nju. Izbegla je tržnicu hodajući jednom blatnjavom uličicom između drvenih kuća i stigla je do glavne ulice pored crkvene ograde, a onda se ušunjala u Zimha-Cisel Resnikovu prodavnicu i iznenadila mesara koji je dremao za pultom; nije bio previše zainteresovan. Obično je Mende dolazila u njegovu mesaru da kupi pileće nogice za praznike, a takve mušterije nisu za pohvalu. Ispravio je kapu na glavi i obliznuo usne, držeći nož za čerupanje pilića u ruci.

„Šta želite, gospođo Špajzman? Pile?“

Ali Mende je tražila goveđi odrezak, i Zimha-Cisel je protrljao resice na svojim *cicit* brojanicama, tražeći mišljenje Svemogućeg o ovom pitanju. Četiri srebrna novčića na pultu dala su mu brz odgovor i Zimha-Cisel je otišao do magacina u svom dvorištu i doneo komad govedine umotan u papir. Mende je otvorila pakovanje, to je bilo jače od nje. Nije mogla da traži sočniji komad, verovatno je bio od buta. Meso je bilo crveno ali ne i blistavo, kao

što ju je otac učio da treba da bude, suvo spolja i mišićavo, prekriveno lepim slojem masnoće. Zimha-Cisel Resnik se potapšao po stomaku i rekao: „Samo najbolje za ćerku Majr-Anšila Šehtera!“ Uzvratila mu je osmeh: četiri rublje pretvorile su je od sirote bednice u ćerku tog i tog.

Vratila se do uličice koja je išla obodom prepune tržnice. Glad ju je obuzela i udovi su joj zadrhtali. Držala je hladno meso pritisnuto uz stomak i osetila je kako joj srce sve brže lupa. Iznenada se ukočila, užasnuto: kako će spremiti to meso? Ne može da se vrati u kuću svog svekra i svekrve s govedinom vrednom četiri srebrna novčića, a čak i kad bi je neka prijateljica pustila u svoju kuću, kako bi objasnila to zadovoljstvo a da ih ne učini ljubomornim? Kako bi mogla da se usudi da peče meso pred bledim licima i izgladnelim očima, bez objašnjenja, bez ponude da ga podeli s njima?

Mende se naslonila na crkvenu ogradu. Telo joj je skliznulo do vlažne, crne zemlje, a sunce joj je obasjalo lice. Gradić Motal bio je okupan svetlošću koja je prožela ljude na tržnici nekim prozirnim bledilom. Brade, šeširi i marame stapali su se s roletnama i nadstrešnicama. Glasovi i žamor spajali su se sa zujanjem muva. Podigla je paketić, uklonila papirni omotač i, bez razmišljanja, zagrizla sirovo meso. Zubi su joj se zaprepastili od hladnoće, oči razrogačile dok je pokušavala da otkine jedan tvrdoglav, žilav komad. Ukus krvi zamaglio joj je razum, zapekao joj usne i zatreperio na jeziku.

Srećom, Zimha-Cisel Resnik, sumnjajući da nešto nije u redu, posmatrao ju je kroz prozor i sad je ostavio svoju suprugu za pultom u prodavnici i pohitao da pomogne Mende. Nežno je ju podigao na noge, ponovo umotao

meso i odveo ju je do jedne šupe u dvorištu, improvizovane kuhinje u kojoj je držao drva, vreće sa žitom i jedan stari šporet. Posadio ju je na jednu stolicu ispred sebe, zapalio vatru u šporetu i isekao meso koje je kupila kod njega na tanke šnicle, koje je premazao uljem i posuo začinima. Na kraju je poređao te šnicle u tiganj i raspirio vatru mehom, poslužujući joj prvi komad nekoliko trenutaka kasnije.

Mende je proždimala meso, koje bi bilo dovoljno za četvoročlanu porodicu ili šestočlanu porodicu ubogih prosjaka ili desetoro siročića. Zimha-Cisel ju je zabrinuto gledao, moleći je da uspori, da žvaće meso i uživa u ukusu. Ali ona je uživala u svojoj požudi, gledajući svaki čas ka vratima, kao neka životinja koja čuva svoj plen. A kad joj je meso pretrpalo želudac i počelo da joj se vraća u grlo, gutala je sažvakane komade u proždrljivom prejedanju. Zimha-Cisel ju je gledao s nevericom pomešanom s jedva potisnutom žudnjom. Zatim ga je žena pozvala iz mesare i on je nevoljno napustio šupu.

Mende se, u međuvremenu, naslonila na vreću pšenice. Hrana joj je ispunila stomak i njen ukus ju je preplavio srećom. Prasnula je u smeh koji se nastavljao i nastavljao dok gotovo nije mogla da diše. Nikad ranije se nije smejala tako; nijedna kreposna žena ne bi se prepustila takvoj lakoumnosti, a nekmoli supruga i majka. Uistinu, u tom trenutku napetost joj se vratila u misli: šta je to uradila? Šta će se dogoditi ako njen svekar i svekrva saznaju? A šta je i s drvima za loženje koje je trebalo da donese kući? I s novcem?

Osećala je novčanice i kovanice u džepu, ali nije želela da tako brzo ponovo bude Mende. Napokon, Mende se stalno breca, Mende je ljuta, Mende pati, Mende se brine, Mende krivi druge: gde je Mirl, gde je Jankele, zašto

Fani, koliko dugo, zašto ovde, kako je mogao da ode, kad će se vratiti... Prestani! Dosta! Ne sad! Izbacila je te misli iz uma, ustala je i otišla do tržnice, gledala je tezgu po tezgu, kolica po kolica, prodavnicu po prodavnicu. Pre nego što je shvatila šta radi, odabrala je nove marame kod Grosmana i svratila je do Lidermanove tezge da kupi lepe kožne cipele, a onda je rasitnila novčanicu od dvadeset pet rubalja kod Šnajdera da proba jednu tirkiznu haljinu s resicama – tako hrabro! – i zatražila je komad torte od šljiva u Blumenkrancovoj poslastičarnici. I svi su uzeli njen novac i dali joj kusur: nisu svakog dana bili blagosloveni novom mušterijom tako dobrog raspoloženja. Tražili su deset rubalja, ona je nudila osam, saglasili su se oko devet, i to sve bez uobičajenog mrmljanja: „Ne bih uzeo ovo ni da mi daju džabe“, ili „Nije moje da plaćam miraz tvoje ćerke“. Mende je hodala tržnicom kao neka nevesta na dan venčanja, obasipajući prodavce osmesima i deleći komplimente na sve strane. Mordekaj Šac, vlasnik kolica s knjigama, nije mogao da odoli i pitao je: „Koji je povod, gospođo Špajsman? Da se Cvi-Majr nije vratio danas?“ A Mende bi se grohotom nasmejala i izvadila iz njegovih kolica novo izdanje *Hamagida*, odštampano pre svega dvanaest dana, prava poslastica, i preskupa, u skladu s tim. Ali baš je briga za to, danas će ga kupiti!

Ponovo je naišla na vapaj neke jadne žene vezane ugovorenim brakom, ovog puta s diskretnijim naslovom: „Pomozite“. Zakikotala se i Mordekaju Šacu pročitala oglas glasom prepunim krokodilskih suza: „Preklinjem cenjene čitaoce *Hamagida* da mi kažu ako su čuli nešto o mom mužu, uvaženom Jozefu Cilberštajnu, koji me je napustio pre devet godina, kad je otišao u grad Minsk, a otad od

njega nisam čula ni glasa. Možda ga je spopao veliki kašalj i, bože sakloni, srce mu je stalo; možda su ga zarobili banditi? Sigurno ne bi uskratio svoje milosrđe meni i dvojici izgladnelih sinova? U njegovom odsustvu, hranimo se sopstvenim suzama. Evo njegovih podataka...”

Mordekaj Šac ju je zaprepasčeno pogledao, ne znajući da li da se smeje ili da plače, a Mende je rekla, uz lukav osmeh: „Devet godina, uvaženi Mordekaju, šta ti misliš? Bolestan? Mrtav? Zarobljen?”

Mordekaj Šac je spustio bespomoćne oči bez obrva. Mende ga je potapšala po ramenu: „Zarobile su ga kurve u nekom bordelu!”

U tom trenutku nešto joj je palo na pamet i zatražila je prazan list papira od Mordekaja Šaca. Otišla je u „prodavnicu” Joške-Mendela i ostavila je kopejku za četvrt olovke. Sve se dogodilo tako brzo da Joške-Mendel nije imao prilike da kaže „mnogo hvala”. Mende se udaljila od tržnice i pronašla senovito mesto između oronulih koliba gde je, uz mnogo uzbuđenja, sela da napiše svoje prvo pismo *Hamagidu*, s naslovom „Glas udate i zadovoljne žene”:

Volela bih da se zahvalim Blagoslovenom Svetom što me je obdario obiljem i milošću, obezbedio mi krov nad glavom i nad glavama moje dvoje drage dece. Ja, gospođa Mende Špajzman, ćerka Majr-Anšila Šehtera, ne čekam svog muža Cvi-Majra. Teško mi je

da se setim njegovih crta lica; nemam sliku njegovog lica u svom umu, ne znam kako da opišem njegovu bradu, a boju njegovih očiju davno sam zaboravila. Ali dok sam živa, nastaviću da ispunjavam svoje dužnosti zbog Tvorca, čiju velikodušnost jasno vidim.

SADRŽAJ

Reka Jaselda	7
Grodno	45
Celjehanji	75
Baranavič	133
Motal	167
Njasviž	219
Bjala	261
Tabulki	341
Grodno	397
Minsk	449
Motal	487
Reka Jaselda	539

Janiv Ickovič
KOLJAČEVA KĆI

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Agencija Tekstogradnja

Korektura
Agencija Mahačma

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-423-5

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2022.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.411.16-31

ИЦКОВИЧ, Јанив, 1975–

Koljačeva kći / Janiv Ickovič ; prevod sa engleskog Danko Ješić. –
1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2022 (Beograd : Dereta). – 552 str. ;
21 cm. – (Biblioteka In / [Dereta, Beograd])

Prevedeno prema: Slaughterman's daughter / Yaniv Iczkovits; izvornik
na hebr. jeziku. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-423-5

COBISS.SR-ID 60772617